

se scientiam, non quidem distinctam ad alias scientias, sed esse varias ipsas scientias, docentem vero quae proprie est Logica ab aliis scientiis distincta, non esse scientiam, ita Zab. loc. cit. ubi testatur hanc esse communem Graecorum sententiam. Quarta tandem media, quae est Latinarum communis, est contra ascendit utendit Logica non esse scientiam, sed potius artem, bene tamen docentem, ita Scot. q. 1. univ. quem sequuntur Scot. f. 4. Maur. Angli. Sarnan. Bra. vol. ubi. Faber. theor. 1. Fuentes q. 5. diff. un. art. 3. Roccus q. 1. proem. & Tat. tenet etiam D. Th. 4. Met. lect. 4. cum suis Scot. Sarnan. Complut. Sed inter istos adhuc quaestio est, an Logica doceat quod omnes partes sit scientia, multi namque Topicam excludunt, eo quia procedit ex communibus; unde hae ratione noiant eam appellare docentem, sed utentem, & in hunc sensum Scot. f. 4. quod plurimum Scotum interpretatur qu. 1. univ. quando ait Logica utentem non esse scientiam, quia procedit ex communibus, ita Sarnan. & Fab. cit.

40. Dicendum est logicam docentem quoad omnes suas partes esse scientiam, non artem; utentem vero artem, non scientiam: Ita Scot. qu. 1. univ. & q. 3. Elench. ubi Maur. & Angli. Probatur autem primo, quod si scientia quod omnes partes, quia Logica demonstrative procedit ad suas conclusiones probandas, non solum in parte analytica, sed etiam in topica, & sophistica, nam ut Maur. ait, probabilitas de syllogismo dialectico, & apparenia de sophistico, & necessitas illationis de syllogismo simpliciter sumpto demonstratur per propria principia sicut procedere ex necessariis de syllogismo demonstrativo, ergo quoad omnes partes est verum scientia. Probatur assumptum ex Scot. q. 3. Elench. ita enim bene ostenditur apparenia de syllogismo sophistico, tanquam ejus patet per unitatem vocis in fallacia equivocationis, tanquam per proprium modum, sicut risibile de homine per animal rationale, ita etiam per proprium modum probabilitatem demonstrat de syllogismo Topico, quia omnis syllogismus constans ex probabilibus praemissis natus est inferre conclusionem probabilem, sicut constans ex necessariis natus est inferre necessarium, cum ergo doctrina, quam Logica tradit de syllogismo probabili, & apparenia in Top. & Elench. non sit probabilis, & vitiosa, sed certa, & evidens, ac illa, quam tradit in parte analytica de demonstrativo, consequens est, ut Logica doceat quod omnes partes sit scientia proprie dicta, quia simili etiam modo probatur, quod univ. generaliter praedicatur de pluribus, quia est in multis, quod definitio est manifestativa quidditatis rei, quia constat ex genere, & differentia, & sic de aliis.

Rep. Zab. cit. c. 3. quod licet doctrina Logica dicit possit scientia capiendo scientiam per cognitionem certam, & evidenciam acquirat ex vi syllogismi necessarii, & evidenciam nequit propria dici scientiam, quia non est de obiecto necessario, & ex toto, ut ad scientiam exigitur 1. Post. c. 2. quia veritatem circa secundas intentiones, quae sunt mere contingentes, & tandiu sunt, quandiu ab intellectu sunt.

41. Faber cit. c. 3. ut ostendat, quomodo etiam entia rationis sint suo modo necessaria, distinguit tres gradus necessitatis, in primo ponit substantiam in 2. accidentia in 3. secundas intentiones logicae, quas tantum vult esse necessarias, in quantum fundamentum habent in rebus, & non perperam finguntur ab intellectu nostro, in quo distinguitur a figuris, quod ibi longo sermone declarat. Sed evasio Zab. nam valet, & Faber laborem asserunt voluntarium, quia ut docet Doctor 1. d. 3. q. 4. non exigitur in obiecto scientiae necessitas incompleta, nec de tali loquitur Arist. alioqui nec Philosophia, immo nec ulla cognitio de rebus creatis posset habere rationem scientiam, cum omnes sint corruptibiles, & solum de Deo scientia foret, sed insufficiente necessitas complexa, id est necessitas connexionis alicuius praedicti cum eo, & talis necessitas locum quoque habet in entibus rationis, & secundis intentionibus, nam de ipsis etiam formari possunt propositiones aeternae veritatis coniungendo cum eis praedicta, quae ipsis necessaria competunt, & talibus propositionibus tota logica est plena, ut quod Genus praedicatur de pluribus specie differentibus, de quocunque dicitur subiectum, & dicitur quoque praedicatum. Cui accedit, quod instantia Zab. procedit etiam solum in log. Arist. quae est de secundis intentionibus, non autem in logica absolute sumpta, & ex natura rei, quo sensu agit de instrumentis scientiae realibus.

Rep. alii non fuisse ad scientiam, quod fit cognitio certa, & evidens, & de obiecto necessario habita per demonstrationem, sed adhuc esse debet ob solam veritatem, in qua si statat, at logica ordinatur ad opus, nimirum ad efficiendas rectas operationes intellectus. Sed haec etiam evasio nulla est, quia haec non est cognitio scientiae absolute sumpta, ut patet 1. Posterior. cap. 2. sed tantum scientiae speculative, & haec ipsa ordinatio ad aliam non impedit, quin aliqua cognitio fit scientia, alioqui nulla practica foret scientia.

42. Secundo probatur, logicam docentem non posse dici artem; quia ut colligitur ex Arist. 6. Ethic. c. 4. ratio artis repugnat scientiae, nam ars circa singularia versatur, versatur enim circa generationem rerum, & generatio est singularium, scientia vero quae est universalium; ars agit de contingentibus, scientia de rebus necessariis, ergo cum logica doceat sit scientia, non potest dici ars; Tum quia logica doceat esse habitus speculativus, ars omnis autem est habitus practicus, & operativus sicut prout practica distinguitur a Theoria, unde D. Thom. 1. Metaph. lect. 1. dividit artem contra rationem speculativam, illamque ponit in parte practica intellectus. Tum tandem quia finis intrinsecus artis est opus, unde definitur, quod sit habitus cum recta ratione factivus, operatio vero dire-

cta non est finis intrinsecus logicae docentis, sed tantum extrinsecus, ut patet ex 2. art. non enim ipsa efficit syllogismos, sed efficiere docet, & in tali contemplatione consistit.

Tertio quod ex opposito logica utens non sit scientia, sed ars; probatur, quia logica utens proprie loquendo est habitus, quo instructi facile conficimus definitiones, divisiones, & syllogismos iuxta praedicta docentis logicae, cum ergo circa singularia versetur, & res a nobis operabiles non erit scientia, sed ars, quia ars est habitus cum recta ratione factivus, cum vero non efficiat opera externa, sed interna, non erit ars mechanica, quae in operibus externis consumatur, sed liberalis in bonum animi ordinata, & ita eam appellavit Suarez in Met. disp. 44. in fine.

Rep. alii ad rationem artis requiri; quod producat opus externum, ita enim docuit videtur Arist. 6. Ethic. c. 4. atque ideo logicam utentem non posse dici artem: Sed Contra, quia ut bene notat Blanch. disp. 2. proem. lect. 5. ex eo quod opus sit externum, vel internum, non tollitur ab eo ratio operis artificiosi, ergo neque ab habitu tolleretur ratio artis ex hoc quod istud, vel illud efficiat, probatur assumptum, quia propria ratio operis artificiosi, in eo sita est, ut sit conformis regulis artis, potest autem talis conformitas in opere reperiri, sive sit externum, sive internum. Accedit, quod si ad rationem artis necessaria foret effectio externi operantis liberales amitteret rationem artis, cum interius praesertim consumetur, ut patet quae ordinatae sunt in bonum animi non corporis. Arist. autem cit. ideo praesertim habitus factivo videlicet cui opus externum correspondet, tribuitur rationem artis, quia sicut in opere externo, ut potest sensibilibus magis apparet receptio directionis factae, per regulas artis, quam in interno, ita in habitu factivo etiam magis apparet ratio artis, non ob id tamen absolute neganda est ratio artis habui factivo, & immanenti, qualis est logica utens, nam Arist. 6. Met. c. 1. dividit artem in artem alicuius, & affectionis, et notat idem Blanch. lib. 1. instit. Dial. lect. 4.

43. Quaeres, an logica factiva utens passivae sumpta nimirum per logica ipsa docente ceteris scientiis applicata, ut sic, possit dici scientia? Negat P. Faber c. 1. concl. 2. quia talis usus, & applicatio non habet vim tributi logicae rationem scientiae, sed potius supponit habitum logicam in tali genere constitutum, ergo sub tali specificatione recipere nequit denominationem scientiae. Sed potius cum Tatar. qu. 1. proem. §. primo secundum, dicendum est esse scientiam, quia in hoc sensu non est habitus distinctus a logica docente, & sub hac specificatione adhuc dicit potest scientia; immo hac ratione passim logica dicitur scientia communis, ut docet q. 2. univ. non ergo haec communis usus, & applicationis eius quibuscunque scientiis tollit, quin adhuc sub tali communitate dicitur scientia, & ut sub tali usu possit dici scientia, non est necessesse, quod ab eodem usu rationem scientiae accipit, ut Faber velle videtur, sed sufficit ut ratio scientiae, & usus non pugnent in eodem habitu, & ita est in proposito.

Solutio obijectionum.

IN oppositum obijecit 1. aut. Arist. quod Logica docens non sit scientia, nam 1. Ethic. cap. 4. ait tollere naturam logicam, qui eam non ut faculatem, sed ut scientiam tradunt, & 1. Topic. cap. 9. enumerans tria problemata genera, docet, quod alia per se respiciunt etiam operationem, & fugant, ut sunt problemata activa, alia per se tendunt ad veritatem, & scientiam, & sunt problemata passiva. Et 2. Met. 15. ait absurdum esse quaerere finem scientiam, & modum sciendi, ubi per modum sciendi intelligit logicam secundum omnes expositiones, ergo cum distinguit Arist. scientiam a modo sciendi, logica non erit scientia. Et 4. Met. 5. & in principio Rhet. ait logicam non trahere de aliqua re determinata, cum tamen scientia versari debeat circa obiectum certum, & ei proprium. Et demum 6. Met. cap. 1. enumerans scientias speculativas logicae non meminit, sed tantum recenset Mathematicam, naturalem, & divinam.

44. Rep. ad primum, non negare ibi esse scientiam absolute, sed qualem eam aliqui ponebant, ut scilicet, non esset disciplina organica, & alii scientiam permittebant, reprehendit enim eos, qui in Dialectica de materia omnium scientiarum promiscue disputant, & monet eam debere premiti aliis scientiis. Ad 2. inde colligitur non esse scientiam, sed esse scientiam organicam, non autem profus gratia sui, ut logicam esse scientiam merè speculativam. Ad 3. doct. q. 1. univ. Logicam dicit modum sciendi, non formaliter, & in sciendi, tanquam de proprio obiecto, per scientiam vero alias intelligit scientias, quae sunt de rebus, & non de modis sciendi, & quia prius debet cognosci modus sciendi, quam res, ideo ait Arist. absurdum esse utrumque simul quaerere. Ad 4. logica quantum ad doctrinam est de certa re, & determinato obiecto, quod est instrumentum sciendi in tota logica absolute sumpta syllogismus in Logica Arist. sed quantum ad usum versatur circa omnia indeterminate, quia omnibus scientiis applicatur, unde dicitur scientia communis. Ad 5. iam supra istum modum logicam esse partem Philosophiae, a tunc ideo reducitur ad secundum membrum, praeterquam quod locus ab auctoritate negativa nihil probat.

Secundo arguitur ad diem rationibus scientia est necessaria, & perpetua, ut docet 1. Post. Arist. & 7. fed logicam docens est de contingentibus, nam est de secundis intentionibus, quae sunt ad libitum

libitum nostrum. Nec valet solutio superius allata in conclusione probanda, scilicet in secundis intentionibus inveniri etiam suo modo necessitatem complexam, id est necessariam connexionem quorundam praedicatorum cum ipsis, & hanc a scientiam sufficere; & argumentum a 1. summum concludere de logica Arist. quae utique est de secundis intentionibus, non de logica, in se quae est scientia realis. Neutra solutio valet, non prima, quia extrema propositio logica rationalis sunt corruptibilia, ergo etiam conexio, quae super illa fundatur, & neque secunda, quia etiam logica in se tractat de instrumentis sciendi, quae sunt res a nobis operabiles ac proinde contingentes.

45. Resp. optimam esse solutionem allatam, ad impugnationem, dicitur ex Scot. 1. d. 3. q. 4. duplicem esse necessitatem, & immutabilitatem connexionis, unam simpliciter, quae copiet extremis de fitioni non obnoxios alteram secundum quid, quae cadit inter extrema, quae licet in se sint corruptibilia, habitu tamen inter ea nunquam mutari potest in falsam, & haec necessitas reperitur in propositionibus Logicis, & sufficit ad scientiam, alioqui argumentum urgeret etiam in propositionibus Physicis, & Mathematicis, quarum extrema sunt corruptibilia. Nec etiam argumentum conclusit de logica, in se, quia licet instrumenta illa quoad existentiam sint res contingentes, & a nobis operabiles, necessaria tamen sunt quoad possibilitatem, & in hoc sensu constituntur obiectum logicam in se.

Tertio probatur, quod factum in omni sua parte non sit scientia, ut docent, nam in lib. Post. instituit modum, quo procedi possit ad conclusiones in singulari scientia probabiliter ostendendas, unde Topica dicitur procedere ex communibus, ideo Doctor. c. 1. univ. negat esse scientiam, in lib. Elench. instituit modum, quo possit decipere, & sophistica eformare, unde vocatur ars deceptorum. Rursus non omnes a dictis procedentes ab habitu logicae docentis sunt scientifici, immo potius generat fallitiam, nam si hic conficiatur syllogismus in Barbara, Omnis canis est animal, omnis homo est canis, ergo omnis homo est animal, fatetur logica esse discursum bene confectum in Barbara, & tamen generat fallitiam. Demum logica non acquiritur per demonstrationem, quia tunc ante logicam danda esset alia logica, per quam illa demonstratio effect notae, & sic daretur processus in infinitum, ergo &c.

46. Rep. ex Scot. q. 3. Elench. quod licet logica instituat modum, quo procedi possit ad conclusiones probabiliter, & etiam sophistice ostendendas, hoc totum tamen demonstrative facit ex propriis principis ostendendo probabilitatem de syllogismo Topico, appareniam de Elench. Topica vero dicitur procedere ex communibus, quia quando applicatur ad alias scientias, utitur suis locis communibus definitione, a coniugatis, a contrariis, & cetero sensu utique non est scientia, ad a. potest in eo, & similibus syllogismis considerari consequens, & consequentia, & licet non deatur in eis actus scientiae consequentis, quod materiam concernit; datur tamen vera scientiae consequentiae, quae respicit formam, & cum ab habitu logicae dependeat quoad formam, & secundum formam fit optima dispositio in modo, & figura, sequitur scientificum esse habitum logicam, & ad auctus scientificos inclinare. Ad 3. logica acquiritur per aliquam unam demonstrationem directam, & regulatam a logica naturali, vel artificiali imperfecta.

Quarto arguitur, quod logica docens sit etiam ars cum Joann. de S. Th. 2. 2. log. qu. 1. art. 2. & Aver. cit. quia ars est recta ratio operum facientium talis autem est logica docens in ordine ad operationes intellectus. Tum a. quia duo requiruntur ad artem, ex parte materiae quod fit capax regulationis, ex parte formae, quae habet ut regula dirigens, quod fiat directio per certas, & determinatas regulas, utrique adest in proposito, nam operationes intellectus, sicut sit capaces erroris, ita & ratiocinationis, & logica habet certas, & determinatas regulas, ergo nil deficit, ut ars liberalis dicatur. Tum 3. quia ratio artis non repugnat cum scientia, nam licet ex parte applicationis hinc, & nunc scientiam ars sit de singularibus, & contingentibus, tamen ex parte regularum est de necessariis, & universalibus illa enim sunt certa, & determinata in universalibus. Tum a. quia, ut ait Aver. praeter noticiam universalem logicam datur particularis, & determinata ab hoc opus efficiendum hic, & nunc, ergo factum talis noticia directiva, quae spectat ad logicam docentem, erit proprie ars. Tum denique quia fallum est omnia artem esse habitum practicum, id enim verum est, quando est usus ipsi praxis, non autem quando est pura speculatio, & est in proposito.

47. Resp. negando assumptum, quo illa fit completa ratio artis, nam 6. Ethic. c. 4. definitur, quod fit habitus cum recta ratione conjunctus ad efficiendum idoneus, ex quo colligitur artem integrari ex habitu cognitivo in intellectu, & operativo in potentia exequente, sive sit ab intellectu distincta, sive non, & ratio est sui finis intrinsecus, ut non est sola cognitio modi, quod operari debemus, sed etiam ipsum opus, & sic logica docens sicut in sola contemplatione regularum, non autem efficit rectas operationes intellectus, sed haec est logica utens, quae ideo dicitur potest ars. Ad 2. praeter illa duo requiritur, ut habeat quod dicitur ars physica, & exercet in introducta formam in materiam capace directionis, quod non facit logica docens, quae tantum docet, non autem efficit. Ad 3. negatur assumptum, ad probationem dicendum artem praesertim non posse ad applicationem ad opus hic, & nunc exercendum, cum sit habitus suapte natura effectivus, cuius proinde finis extrinsecus est opus, & ideo 6. Ethic. cap. 3. ait. Arist. artem versari circa generationem rerum. Ad 4. nec etiam illa notitia particularis dicit potest proprie ars eade

ratione, quia scilicet physice non attigit opus, quod est de ratione artis, sed tantum ideale, & directive. Ad 5. ars omnis dicitur habitus practicus, quatenus est operativus, & effectivus, non autem in simplici contemplatione consistens, etiam modo operatio quam attingit, non sit praxis. Hac tamen ratione negat Complut. q. 6. esse proprie artem, quia non operatur ea intentione, ut operetur, sed ut cognoscat, & D. Thom. vocat artem speculativam 2. 2. q. 47. art. 2.

Quinto tandem obijcit, ad probandum, quod logica utens sit scientia, quia secundum commune idem habitus cum docente, cum autem ex natura rei, & non ex consideratione nostra habitui conveniat esse scientificum, vel non esse, plane si docens est scientia, erit etiam utens, alioquin de eodem contradictoria ex natura rei verificarentur. Resp. hoc argumentum fatis molestem esse potentibus logicam docentem, & utentem eundem habitum realiter importare, unde valde laborem Compl. pro ejus solutione disput. 1. proem. q. 6. Fuentes vero mirabilia efficit indigna plane, quae referuntur; Didacus qu. 5. proem. ut consequenter loquatur, concedit logicam utentem esse scientiam; nobis tamen argumentum nihil facillit negotii, quia concedimus importare diversos realem habitus, immo haec erat una ratio, quia id probavimus art. 1.

ARTICULUS V.

De qualitate Logicae, An sit scientia realis, & speculativa.

48. Circa qualitatem istius scientiae duplex occurrit difficultas. Prima est, an sit scientia realis, vel rationalis, non est difficultas de logica intrinsece considerata, & formaliter; in hoc enim sensu, cum sit vera qualitas de prima specie, nulli dubium est esse scientiam realem, sed difficultas est de logica extrinsece, & obijective considerata. Recentiores quoque plures, & praesertim qui art. 3. assignant logicam obiectum operationes intellectus, defendunt logicam esse scientiam realem. Qui vero stant ab obiectum ens rationis, aut secundam intentionem, vel aliquid consimile, asserunt consequenter esse scientiam rationalem, & ita supponere videntur Thomistae, & Scotistae omnes, excepto Poncio disp. 2. q. 5.

Dicendum nobis est consequenter ad ibi dicta, quod logica ex natura rei est scientia realis, sed prout est ab Arist. contexta est scientia rationalis. Probatur autem conclusio evidentissimis rationibus; Certum est, scientiam pendere in suo esse, & conservari ab obiecto, nam scientia est alicuius scibilis scientiae, unde impossibili existente aliquo obiecto, impossibilis erit scientia illius obiecti, sed si impossibile foret ens rationis, & quae libet secunda intentio, adhuc ex natura rei est scientia realis; probatur minor, 1. si nullum daretur ens rationis, adhuc intellectus noster posset operari, quia neque intellectus, nec ejus operatio pendet ab eum rationis, sed e contra, & ejus operatio posset adhuc dirigi, & regulari per aliqua praepcepta, scientia vero tradens huiusmodi praepcepta esset logica, quae in hunc finem est adinventae, ut dirigit intellectum, ne erret in operando.

Resp. contrariis, quod cum regulae dirigentes ad ens intellectus tradantur in actu signato, patet, cum dicitur genus praedictae de specie, speciem de individuo, & hoc modo assignari nequeat, nisi per terminos secundum intentionem, nec ista possibilia forent nec illae regulae posset ab aliqua scientia tradi, & sic amotis secundis intentionibus removeretur logica, in qua traduntur huiusmodi regulae. Sed contra, quia huiusmodi regulae possent tradi etiam in actu signato per terminos primae intentionis, ergo &c. probatur assumptum, ubi enim munc dicitur genus praedictae de specie, & per haec regulam dirigitur intellectus ad bene apprehendendam speciem quidditatem, & de illa recte iudicandum, & enuncian. unum, postquam per terminos primae intentionis eandem assignare regulam dicendo quod natura communis semper includitur inferioribus, quae regula non minus infervit ad bene apprehendendam inferioris naturae, & de illo recte iudicandum, quam illa per terminos secundae intentionis tradita, ut patet consideranti; & idem iudicium de aliis regulis, quas nunc in terminis secundae intentionis habemus in logica, est faciendum. Accedit, quod sicut Ethica instituta ad dirigendas operationes voluntatis tradit suas regulas per terminos primae intentionis, posset similiter logica alias regulas, vel eadem tradere per terminos eodem dirigentes operationes intellectus; Nec unquam contrarii sufficienter ostendunt, unde tantum habet logica necessitatem secundarium intentionem ad dirigendas operationes intellectus sola utilitas ostendi potest, ut postea dicemus.

49. Deinde adhuc efficacius arguitur; instrumenta sciendi, de quibus agit logica, & praesertim demonstratio, quae est omnium praestantissimum, sumpta pro prima intentione, vel habent vim faciendi scire, dirigendi vel eam non habent, sed accipiunt a secundae intentionis, superveniente; non secundum, quia ens rationis talem vim enti reali conferre non potest, & cum demonstratio sit vera, & realis causa scientiae, dicitur non potest, & exercet in introducat intentiones logicas habent fundamentum in primis, atque ita vim faciendi scire, praesupponunt in primis; ergo primum concedendum est, sed fit instrumenta logica, vim habent dirigendi, & faciendi scire antecedenter ad secundas intentiones, consequens est ut etiam antecedenter ad eas possint constituere scientiam logicalem.

Rep. P. Jo. de S. Th. 2. 2. log. qu. 1. art. 3. quod effectiva, & physica causa.

causalibus; qua acūs demonstrationis generat scientiam, non pertinet per se ad logicam dirigentem ad scientiam directam, & hęc efficitur generatio convenit illi ratione ad logicam considerande demonstrationi constat. Per se autem pertinet ad logicam considerande demonstrationem rectam dispositionem intelligibilem veritatum, & convenientiam materiam, scilicet quod propositiones sint necessarie per se, & recte dispositæ, qua sunt conditiones ex parte objecti requiritæ, ut processus scientiæ ordinetur, non autem tales conditiones sunt virtus ipsa effectiva scientiæ.

50 Sed contra est, quod in primis convenientia materiam, id est propositionem necessitas, non est aliquid rationis, ergo cum hæc per se spectet ad Logicam, ut etiam fatetur hic Auctor, aliquid reale per se considerabit, sed probatur etiam, quod convenientia forma id est recta dispositio propositionum sit aliquid reale, nam certum est demonstrationem generare scientiam, non quomodo certum quibus, sed inquantum est recte disposita, quia ex eadem propositione non ordinatur vel generatur error, vel falsitas, nisi per defectum conditionis, ergo cum etiam hæc ordinatio concurat ad generationem scientiæ, erit quodammodo reale, non autem pura relatio rationis, cum effectus realis dependere nequeat essentialiter ab ente rationis, & cum hæc ad Logicam per se spectet, planè Logica ex natura rei scientiam realis erit. Conf. hæc ratio, idem dicimus Musicæ proprietates & coordinationes effe aliud reale, quia aurium oblecta mentum causant, qui est effectus realis, quod utique sine ordine non causaret, ergo sic in proposito.

Resp. Complut. disp. 1. q. 2. nu. 25. non ex eo quod inter ipsos actus requiratur talis ordo, ut dispositio generet scientiam, ideo ordo ille debet dici realis; quia iste non est forma constitutiva actum in esse cause scientiæ, sed tantum conditio sine qua non, non repugnat autem aliquod ens rationis interdum esse conditionem alicuius causæ realis, nam in Sacramento novæ legis significatio est quod rationis, & tamen est conditio sine qua non causaretur licet gratiam, & quod certus esse, voces significatæ verè, & realiter causant in auditu speciem intentionalem terminum, quas significant, cum tamen significatio, sine qua tales species non causantur, sit quid ratio rationalis in illis ex impossibilitate humana.

51 Sed quantum verum fit præfatam actum ordinationem concurrere ad generandam scientiam non velut rationem causandam, sed ut conditionem causantis, & relationem realem posse per modum conditionis sine qua non concurrere ad effectum realem absolutum, ut Scot. docet 3. d. 2. q. 2. sub. F. de approximatione causarum extrinsecarum, & unione intrinsecarum ad communem effectum producentium; nam causa nequeat effectum producere, nisi approximate, & unita. Ex hoc tamen non sequitur, præfatam actum dispositionem in demonstratione esse respectum rationis, immo cum ille ordo inter præmissas ad inferendam conclusionem se habeat, veluti approximatio causarum, ut effectum producant, sicut hæc in causis eff. relatio realis, ita & ordo ille inter præmissas, quo una collocatur sub altera, sit respectus realis. Nec leviter, si relatio realis potest esse conditio cause realis, ita esse posse relationem rationis, nam non videtur, unde assignari possit, in effectu reali talis, ac tam necessaria dependentia ab ente rationis, & si assignari, tandem reduci debet in aliquam causam, seu conditionem realem, ex qua resultat illud esse rationis, ut ipsimet Complut. ibi fatentur; ex quo patet illud esse rationis merè concomitantem, & per accidens se habere ad productionem realis effectus, & ita eventum in proposito in illatione conclusionis ex præmissis, ut infra declarabitur ex professo disp. 3. Exempla vero adducta à Complut. non sunt ad rem; nam fallunt eff. Sacramenta novæ legis physice causæ gratiam, cum tantum causent moraliter, ut apud nostros in materia de Sacramento habetur; & voces causant physice species intentionales in auditu, exercitium huiusmodi significationis vocis, cum scilicet ut, impeditur audenti notitiam rei significatæ, non fit per casualitatem physicam, sed per quandam excitationem, veluti moralem, qua vox moraliter excitat mentem auditoris; ut ad probationem vocis, cuius significatio scit, statim elicit rei significatæ conceptum, ut fuscè dicimus disp. de Vocibus ex Doctore in 2. d. 42. ad 2. q. 2. & a. d. 1. q. 5. B.

He rationes adeo sunt evidentes, ut P. Joan. de S. Th. loc. cit. in fine tandem fateatur; quod etiam si non voluissent entia rationis formaliter, & secundum essentiam abesse, adhuc daretur logica, quia illarum rationes considerantur solum ex parte sui fundamenti, planè hoc est, quod ab Adversariis contendimus, non esse nimirum Logicam ex natura rei ita connexam, & dependentem secundum intentionibus, ut ipsi apertis Logica tota funditus ruat, cum bene servari possit contemplando instrumenta sciendi pro prima intentione, & regulas tradendo in terminis eiusdem.

52 Quod autem Logica Arist. (quod attinet ad secundam conclusionem partem) sit scientia rationalis, patet ex dictis art. 3. cum enim Arist. data opera logicam suam tradidit sub terminis secundarum intentionum, ut sunt genus, species, subiectum, predicatum, antecedens, consequens, &c. hinc factum est, ut logica, quæ loquitur natura scientia realis est, ex intentione Artificis esse scientia rationalis. Si autem queratur, cur Arist. Logicam suam instituerit sub terminis secundarum intentionum potius, quam primarum dicendum hoc fecisse ob faciliorem methodum, facilius signum, & commodius dantur intelligi res logicales sub terminis secundarum intentionum, quam primarum; ubi enim multa dicenda forent de re, qua in propositione affirmatur, vel negatur de alia, similiter de re, de qua alia affirmatur, sub istis signis in-

tentionibus subiecti, & prædicati brevis omnis res comprehenditur, quæ de alia dicitur, & de qua alia dicitur; sub nomine generis comprehenditur animal, & planta, color, &c. sub nomine speciei leo, homo, asinus, & sic de aliis per hæc regulam, quod genus prædicatur de specie, datur univèrsum intelligi, quod homo est animal, leo est animal, asinus est animal, &c. & ita ubi multa necessaria forent ad sciendum logica sub terminis primarum intentionum, paucissimis id fit utendo terminis secundarum, & hoc fuit in causa, cur Arist. qui maxime cupiebat Logicam reducere ad faciliorem methodum possibilem, cum inlitteretur sub terminis secundarum intentionum, & ita ubi sapere natura realis erat, rationalem fecerit ex modo eam contendi.

53 In oppositum obiicit P. Baentes qu. 5. diffin. art. 4. Doctorem q. 7. univ. in fine, ubi Logicam vocat rationalem, ad contrarium fingit natura scientiam realis, & in 6. Met. q. 1. scientiam speculativem dividit in realem, & rationalem, & sub hæc Logicam constituit, & in prolog. sen. q. 3. & 2. Later. h. ubi dicitur idem habet. Resp. brevis Securus, & alios Auctores, cum Logicam appellat scientiam rationalem, & non realem, ipsos loqui de Logica ab Arist. contexta, qua omnes utimur, non autem de Logica in se, & ex natura rei potest inferri, unde Doct. 1. Prior. q. 2. assignans subiectum Logicæ in se nequamquam iam ibi dicit scientiam rationalem, & sic etiam intelligendus est Boetius, cum ait, Logicam esse secundum intentionibus. Sed in labis etiam, Logicam in se dici scientiam rationalem, ergo &c. Resp. Logicam in se dici rationalem, non ut contradistinguitur à reali, sed quia est directiva rationis, hoc est intellectus in actibus suis. Sed rursus in labis, Logica Arist. est pars Logicæ in se, & obiectum illius continetur sub obiecto istius, ergo si Logica Arist. est rationalis, ut distinguitur à reali, & obiectum eius aliqd rationalis erit etiam Logica in se, & secundum totum ambitum. Resp. quod sicut tota Logica ex natura rei realis est, & petit subiectum reale, ita etiam illa pars de argumentatione, quæ tradita est ab Arist. in se, & ex natura rei realis est, & petit subiectum reale, sicut hæc pars tradita est ab Arist. sub terminis secundarum intentionum, ita poterit inferri tota, & subiectum unius semper est sub subiecto alterius, si utraque spectetur univèrsum; et ad differunt, minime, unde nunc vi logicæ quia est subiectum Logicæ Arist. secundum intentionalem captus, utique non continetur formaliter sub instrumento sciendi reali, sed fundamenta liter tantum. Sed iterum urges, non est in Auctoribus ratio, scientiam immutare, ergo Logica ab Arist. tradita est rationalis, talis erit ex se, non verò quia Arist. ita assignavit pro obiecto aliquod ens rationis, quia non stat in Auctoris arbitrio assignare obiectum scientiæ, cum quælibet determinatum obiectum sibi vindicat ex natura rei. Resp. quod quamvis secundum rem non possit Auctor scientiam immutare, & diversa obiecta tribuere ad libitum, potest autem immutare secundum modum, & ita contigit in proposito, quia cum instrumenta sciendi, & regulæ bene cognoscendi sint obiecta Logicæ ex natura rei, & cum hæc traditi possint per terminos primæ, & secundæ intentionis, placuit Arist. eas tradere hoc secundo modo; & idem Logica eius est rationalis, & quamvis utitur terminis secundarum intentionum ad significandas res, & regulas tradat in actu signato per terminos secundarum, ut exerceantur in primis, hinc tamen deducere non debemus cum Neotericis etiam Arist. Logicam agere de secundis intentionibus tantum per accidens, sed potius materiam proximam, circa quam per se versatur, & esse secundas intentiones, primas vero, quibus eas applicat, esse materiam remotam.

54 Secundo obiicit tunc actus enunciationis est ordinatus, quando unum extremum concipitur, ut subiectum, & aliud ut prædicatum, tunc actus dicendi est ordinatus, & recte dispositus, ut cum una propositio est antecedens, & alia consequens, sed esse subiectum, & prædicatum, antecedens, & consequens sunt entia rationis, ergo ordo actualis in enunciatione, & dicendi necessario est ens rationis. Conf. quia propositio est maior, vel minor, primo, vel secundo loco posita, unum alteri subiecti nihil ponit in rebus reale, & tatum hoc res habent ab intellectu, ergo totum hoc est ens rationis, atque ita Logica scientia merè rationalis.

Resp. negando maiorem, tunc enim actus enunciationis est ordinatus, quando unum de alio affirmatur, vel negatur, licet adhuc termini non denominationem a notionibus subiecti, & prædicati, & sic etiam dicendum de actu dicendi, quod eo ipso est ordinatus, cum una propositio infertur ex alia, licet non denominationem adhuc propositiones à notionibus antecedentibus, & consequentibus, quæ potest esse per actum reflexum, quare cum antequam termini vel propositiones denominationem à secundi intentionibus, unus terminus de alio affirmatur, una propositio infertur ex alia, ordo, qui reperitur inter subiectum, & prædicatum, inter antecedens, & consequens, planè realis erit. Ex hoc patet ad Confirm. quod quamvis esse subiectum, prædicatum, maiorem, minorem, &c. fiat relatio rationis, prædicatum, maiorem, minorem, &c. cum una affirmat de alio, vel negat, & collocatio minoris sub maiori vera est, ac realis, & non ficta, & se habet in præmissis, velut approximatio in causis, quæ coeque ad causandum communem effectum.

Tertio arguit Complut. disp. 1. q. 2. n. 20. In qualibet scientia datur aliqua prima principia obiecti illius scientiæ, à quibus procedit ad conclusiones demonstrandas de obiecto, unde si obiectum est ens reale,

reale,

reale, necessario principia debent esse realia; sed Logica non habet aliqua prima principia realia, ex quibus procedat ad conclusiones de suo obiecto demonstrandas; ergo eius obiectum non potest esse ens reale, & consequenter nec ipsa scientia realis; maior patet, probatur minor, quia in minori opinione tota ars syllogistica innititur duobus illis principiis dicitur de omni, & dicitur de nullo: vel illis quæcumque sunt eadem inter se, sunt eadem inter se, & quæcumque sunt eadem inter se, distinguuntur ab uno tertio, similitur ab definiendi, & dividendi innititur intentionibus generis, differentiæ, & similibus, quæ omnia constat esse entia rationis.

Resp. negando maiorem de Logica in se, concedendo de Logica Arist. similiter dicendum ad probationem, quod utique Logica Arist. innititur illis principiis explicatis per terminos secundarum intentionum, at Logica in se potest aliter innitit, & etiam eidem intentionibus, tamen in terminis primarum intentionum, ut supra declaratum est; immò principium illud quæcumque sunt eadem &c. est principium reale assignatum per terminos primarum intentionum.

55 Altera difficultas de qualitate Logicæ est, an sit scientia practica, vel speculative, cuius exacta cognitio quavis pendet ex dicendis infra disp. de scientia; ubi exponemus quomodo habitus dividitur per practicum, & speculativem, & de natura utriusque differemus, hic tamen sub silentio tenemus præterita non esse, ac quæ quatuor sunt sententiæ: Prima fuit nostri Gerardus de Odonis in Prolog. Ethic. q. 3. apud Mauric. q. r. universi quæ afferunt non esse practicam, neque speculativem, sed esse instrumentum ad assequendas utraq; sequitur Zab. lib. 1. de nat. Log. c. 11. & 12. Petrus Niger q. 14. ar. 6. quæ opinio modo communiter recipitur, tum quia Arist. 3. de anima c. 10. adequatè dividit intellectum in practicum, & speculativem, & 6. Met. c. 1. scientiam in practicam, & speculativem, tum quia cognitio practica, & speculative rationes contradictorias præferunt, vel enim sicut in sua contemplatione veritatis, & sic nonne veritatis de ipso suo obiecto ordinatur ad illud efficiendum, atque adeo non est propter seipsam, & gratia sui, in quo consistit ratio scientiæ practicae, illam autem cognitionem est speculativem, quæ sit in contemplatione veritatis de suo obiecto, quod considerat, & sic est gratia sui, & propter seipsam. Et quando dicit Arist. speculativem esse veri veritas, practicum opus, non intellectus de fine operationis directæ, sed de fine ipsius operis, quod dicitur speculativem, vel practicam, eo quod speculative ita cognoscit veritatem sui obiecti, ut alio veritate non dirigat ex modo cognoscendi, scilicet præcipien do, & dictando, de obiecto cognitio faciendi alioquin non feret merè cognoscitiva, & omnino non fieret in noticia veritatis, sed operativa foret, & practica. Tota hæc responsio talis innititur intelligentiæ naturæ cognitionis practicae, & speculative, fallum liquet effe qualemcumque ordinem ad opus scientiam extrahere a ratione scientiæ speculative, & ita in simpliciter, & nuda contemplatione sui subiecti sistere debere, ut nequaquam ad illius effectum dirigere possit quod P. Didacus q. 6. proem. & Complut. manifeste demonstrant exemplo, Geometria namq; Astrologia, & Mathematica scientiæ speculative sunt, & tamen non est contra speculationem earum aliquid operatum, sicut enim triangulum, sphaeram aut altrolium, opus etiam numerandi, vel mensurandi spectat ad illas, & tamen eas non extrahit a ratione speculative, non alia ratione, nisi quæ horum instrumentum constructio, factio, ordinatur ad cognitionem operatum, neque per illam intendunt scientiæ humani operatum, sed cognitionem veritatis, sed ipsum opus, quod dirigunt, cognitio veritatis sit, planè ordo talis ad opus a ratione scientiæ speculative ipsam non extrahit; Et hæc de causis etiam propter seipsam dicitur, & non propter aliud; quia etiam dirigat in opus, tamen in hac ipsa actuali directione, immò & effectione operis non intendit opus, ut sic, sed veritatem.

56 Poncius etiam disp. 2. Log. q. 8. n. 35. hæc probationem inficiatur, & ait facile solvi posse dicendo, quod licet finis proximus practice sit opus, non veritas tamen, veritas potest esse finis eius remotus, & sic in proposito dici poterit Logicam esse practicam, quia licet remotè ad veritatem ordinetur proximè tamen ordinatur ad opus, scilicet ad consecutionem syllogismi, & aliorum instrumentorum sciendi, quod sufficit ut absolute, & simpliciter practica dicitur; quod enim hoc opus ulterius ordinatur ad veritatem cognoscendam, impertinet esse ad Logicam (inquit) nam si faciamus, ut dinatur, per se essentialiter ad acquisitionem scientiarum, non propterea scientia trahens moram illud faciendi esset speculative, sicut nec de faciendo caput in ordine ad acendum ingenium dicitur speculative, licet receptio memoriarum, & eorum intellectionem, quæ docet conficere triangulum, & tamen est speculative, aut non esse practica, cum non ostendat ad æquandem quomodo triagulum fieri possit, sicut sic esse deo, planè practica non foret. Hinc tamen n. 37. ipse probat oblationem, quod logica non sit practica, sed speculative, quia in omnibus eius partibus dirigat actus intellectus, non autem extrinsecus potest ab intellectu, quæ sola est praxis, ut docet Scot. q. 4. Prolog. hæc tamè ratio parè valet, quia vel falsum vel falsè dubium sufficit, quod nulli, nulla operatio intellectus dici possit praxis, oppositam namque probabilius est ut infra patet dil. 12. q. 5. art. 7. tenet etiam Poncius ipse disp. 2. n. 30. & ideo libenter ab hac ratione abstinimus, quo uti infra melius declaratur. Quare præstat adhibere rationem a nobis adductam, quæ non est ita facilis solutio, ut Poncius arb-

terminis 6. Met. q. 1. ad r. prin. ubi sic loquitur de logica licet dicitur positi, quod est practica, quia non est tantum propter seipsam propriam, sed directivam in aliquo alio extendendo nomen, quia rursus dicitur; in quo diriguntur nisi speculative, ideo logica proprie non est practica, sed speculative. Probatur, & explicatur conclusio, nam cognitio practica potest sumi late, pro noticia, scilicet, cuius finis operatio est contingens, quæ sit erroris capax, sive practica, sive speculative, & non est præ contemplativa nature proprii obiecti, sed etiam effectrix illius, & sic Logica dici potest scientia practica, nam Logica in se non sinit in hoc, ut tantum cognoscamus naturam syllogismi, sed tradit regulas, & præcepta illum rectè sciendi, sed quia hoc non sufficit ad notitiam practicam proprie dictam, sed esse debet directiva praxis, nimirum operis ab electione pendens, & quod sit capax erroris practici, adeo proinde imputabilis ad laudem, vel vituperium, ideo proprie loquendologica non est practica, sed speculative, quia ipsa dirigat ad as intellectus, ne contingat in eis falsitas, qui est error ficti, & totus eius finis est veritas, & scire, non autem operari, nam non solum cognoscit naturam syllogismi veram, & illius contradictio est propter scire, & Logica efficit instrumenta sciendi, non ut operetur, sed ut rectè cognoscatur; Et ut modo abstinuimus ab ea concenteratione operatio intellectus dici possit practica, quo inferius loc. cit. hoc omnes lateri tenentur, quod licet actus intellectus in ordine ad bonitatem moralem directus rationem praxis habere possit; tamen quatenus dirigatur in ordinem ad veritatem, non habet rationem praxis, quia tunc finis illius directionis est veritas, & non opus, modo logica dirigat operationem intellectus, non ut participet bonitatem moralem a voluntate communicatam, sed ut versetur circa verum, quod est proprium intellectus, & hoc eff. præcipuum fundamentum, cui hæc innititur sententia.

57 Ad respondendum contrariis, & præsertim Averleii parè referre, quod cognitio speculative, quæ dirigatur per Logicam, sistat in contemplatione veritatis. Nam ipsa Logica non sistit in contemplatione veritatis de ipso suo obiecto, sed ordinatur ad illud efficiendum, atque adeo non est propter seipsam, & gratia sui, in quo consistit ratio scientiæ practicae, illam autem cognitionem est speculativem, quæ sit in contemplatione veritatis de suo obiecto, quod considerat, & sic est gratia sui, & propter seipsam. Et quando dicit Arist. speculativem esse veri veritas, practicum opus, non intellectus de fine operationis directæ, sed de fine ipsius operis, quod dicitur speculativem, vel practicam, eo quod speculative ita cognoscit veritatem sui obiecti, ut alio veritate non dirigat ex modo cognoscendi, scilicet præcipien do, & dictando, de obiecto cognitio faciendi alioquin non feret merè cognoscitiva, & omnino non fieret in noticia veritatis, sed operativa foret, & practica. Tota hæc responsio talis innititur intelligentiæ naturæ cognitionis practicae, & speculative, fallum liquet effe qualemcumque ordinem ad opus scientiam extrahere a ratione scientiæ speculative, & ita in simpliciter, & nuda contemplatione sui subiecti sistere debere, ut nequaquam ad illius effectum dirigere possit quod P. Didacus q. 6. proem. & Complut. manifeste demonstrant exemplo, Geometria namq; Astrologia, & Mathematica scientiæ speculative sunt, & tamen non est contra speculationem earum aliquid operatum, sicut enim triangulum, sphaeram aut altrolium, opus etiam numerandi, vel mensurandi spectat ad illas, & tamen eas non extrahit a ratione speculative, non alia ratione, nisi quæ horum instrumentum constructio, factio, ordinatur ad cognitionem operatum, neque per illam intendunt scientiæ humani operatum, sed cognitionem veritatis, sed ipsum opus, quod dirigunt, cognitio veritatis sit, planè ordo talis ad opus a ratione scientiæ speculative ipsam non extrahit; Et hæc de causis etiam propter seipsam dicitur, & non propter aliud; quia etiam dirigat in opus, tamen in hac ipsa actuali directione, immò & effectione operis non intendit opus, ut sic, sed veritatem.

Poncius etiam disp. 2. Log. q. 8. n. 35. hæc probationem inficiatur, & ait facile solvi posse dicendo, quod licet finis proximus practice sit opus, non veritas tamen, veritas potest esse finis eius remotus, & sic in proposito dici poterit Logicam esse practicam, quia licet remotè ad veritatem ordinetur proximè tamen ordinatur ad opus, scilicet ad consecutionem syllogismi, & aliorum instrumentorum sciendi, quod sufficit ut absolute, & simpliciter practica dicitur; quod enim hoc opus ulterius ordinatur ad veritatem cognoscendam, impertinet esse ad Logicam (inquit) nam si faciamus, ut dinatur, per se essentialiter ad acquisitionem scientiarum, non propterea scientia trahens moram illud faciendi esset speculative, sicut nec de faciendo caput in ordine ad acendum ingenium dicitur speculative, licet receptio memoriarum, & eorum intellectionem, quæ docet conficere triangulum, & tamen est speculative, aut non esse practica, cum non ostendat ad æquandem quomodo triagulum fieri possit, sicut sic esse deo, planè practica non foret. Hinc tamen n. 37. ipse probat oblationem, quod logica non sit practica, sed speculative, quia in omnibus eius partibus dirigat actus intellectus, non autem extrinsecus potest ab intellectu, quæ sola est praxis, ut docet Scot. q. 4. Prolog. hæc tamè ratio parè valet, quia vel falsum vel falsè dubium sufficit, quod nulli, nulla operatio intellectus dici possit praxis, oppositam namque probabilius est ut infra patet dil. 12. q. 5. art. 7. tenet etiam Poncius ipse disp. 2. n. 30. & ideo libenter ab hac ratione abstinimus, quo uti infra melius declaratur. Quare præstat adhibere rationem a nobis adductam, quæ non est ita facilis solutio, ut Poncius arb-

